

мр Добривоје Јовановић, Јагодина
мр Дејан Танић, Јагодина

СПИСАК ПОДАТАКА О ВАЖНИЈИМ ДОГАЂАЈИМА КОМАНДЕ МОРАВСКЕ ОБЛАСТИ (СДС) ЗА КРУШЕВАЧКИ ОКРУГ ЗА 1944ГОДИНУ

По освајању Србије Немци нису мењали затечени административни систем. Србија се и даље делила на округе, срезове и општине. Крушевачки округ и даље је био у саставу Моравске бановине, и делио се на ражањски, расински, крушевачки, трстенички, копаонички и жупски срез.

Прва промена локалних органа власти наступила је формирањем Савета комесара на челу са Миланом Аћимовићем. У саставу Савета комесара налазила се жандармерија, задужена за чување реда и мира.

Незадовољни радом Савета комесара, Немци су 29. августа 1941. године поверили контролу над српским органима власти генералу Милану Недићу. Нова управа створила је Српску Оружану Силу, оружану формацију за борбу против устаника. Почетком 1942. године, нова српска администрација реорганизовала је своје војно-полицијске снаге. Према уредби Министарског савета, војно-полицијску и граничну службу вршили су органи Српске Државне Страже (СДС). Нова формација делила се на градску државну стражу, која је вршила службу у Београду и седиштима округа и градовима, пољску државну стражу, која је вршила службу на територији целе земље, осим у градовима где је постојала градска полиција, и на граничну службу. У састав СДС улазиле су и све ватрогасне јединице. Привремено и по потреби у састав СДС улазили су и чувари шума, надзорници путева, општински чувари поља, општинске страже и остали државни и општински органи јавне безбедности. На челу СДС стајао је командант који је са својим штабом чинио Команду СДС. Сви припадници нове оружане формације били су подчињени Министарству унутрашњих послова.

Према условима за приступ СДС, припадници су морали да буду српске народности, чисто аријевског порекла, стари између 20 и 30 година, телесно и душевно здрави, нежењени или удовци без деце, високи најмање 172 см, беспрекорног владања и потребног школског образовања. Припремна служба за официре трајала је годину дана за факултетски образоване, а две године за кандидате са средњом школом. Сви припадници СДС примали су месечне плате, а после десет година проведених у служби имали су право на пензију.

Извештаји су дати без икаквих интервенција, да би се пружила што реалнија слика ратних 1 догађаја у крушевачком округу током 1944. године.¹

¹ Припадају фонду Окупацијски и квислиншки органи 1941-1944 и носе јединствену

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података
о важнијим догађајима...*

1. 05. 02. 1944 г. једна група од око 400 комуниста пребацила се је из Топлице у Јастребац и сада се налази у селу Здрављу, среза Расинског, Округа Крушевачког, међу њима је примећено и неколико женских.

2. 06. 02. 1944 г. 800 до 900 партизана концентришу се око села Пољаци-Петина-Здравиње, среза Расинског, у намери да нападну илегалне одреде четника који се сада у непознатој јачини налазе код села Ломнице.

3. 28. јануара 1944. године од непознатих убица убијен је сељак Душан Пештерац из села Мрмоша, среза Крушевачког, на месту поред ложионице у Крушевцу са 3 пушчана метка.

4. На дан 26. 12. 1943. године у селу Живковцима,² округа Крушевачког у борби са комунистима погинуо је потпоручник Лазар Н. Тинтор, из Раштана, среза Бенковачког, бановина Приморска.

5. На дан 26. 12. 1943. године у селу Живковцима,³ округа Крушевачког, у борби са комунистима погинуо је стражар Приправник Радиша Ж. Јовановић, родом из села Живковци, среза Качарског, округ Крагујевачки.

6. 11. 02. 1944. г. код села Дворана и Пољаци прошла јеједна група око 100 комуниста међу којима је било 5 женских. Наоружани су поред пушака и са 4 пушкомитраљеза "Брно" и 2 машинске пушке. Примећено је да имају мало муниције. У селу Трмчарима заноћили су а 12 о.м. око 6.30 часова нападнути су од стране четника одреда поручника Радивоја Милојевића у селу Трмчарима. Комунисти су се повукли у правцу села Г. Сеземча у правцу Јастребца. Четници их гоне, резултат борбе је још непознат.

7. 19. 02. 1944. године око 19.30 часова два непозната наоружана лица упала су у стан наредника одреда пољске страже среза Расинског Бошка Миловановића са станом у Кошијско Поље у Крушевцу и ранили га ватреним оружјем у леву руку. Пренет у болницу. Истом приликом ухватили су чиновника Никића из Крагујевачке Раче са собом повели али је утекао.

8. 10. 02. 1944. године око 22 часа једна комунистичка тројка упала је у кућу Стоила Миловановића, у селу Ломници, среза Расинског, округа Крушевачког, из куће извели Момирку Михајловић и убили је у непосредној близини. Исте вечери убијена је жена бившег стражара СДС Живојина Михајловића, кога су комунисти у месецу јуну 1942 године убили.

9. Неустановљеног датума о.м. у атару општине Подгорске, среза Ражањског убијени су Илија Пешић земљорадник из Прасковаче и Божидар Брајчић бивши деловођа из Силовца⁴, оба среза Ражањског.

10. 23. 02. 1944. г. На коси између села Ломнице и Трмчара среза Расинског вођена је борба између илегалних четника и Расинског комунистичког одреда јачине од 30-40 људи, резултат непознат.

11. 24. 02. 1944. г. У јутру на раскрсници пута у селу Бивоље, среза Крушевачког, нађен је леш Драгише Ивановића из Градца, среза Студеничког.

12. 03. 03. 1944 године око 6 часова између села Липовца и Ражња нађен је мртав Живан Петровић из села Липовца, који је 2 марта т.г. у вечер касно у пијаном стању сајош два пијана лица пошао из Ражња кући.

13. 06. марта т.г. око 21 час код Рамље у Трстенику три непозната лица опалила су 3 метка из револвера на стражара који их је заставио. Стражар је на ова лица опалио такођер 3 метка из пушке након чега су

и заједничку сигнатуру - ИАЈ, О и КО.

² Село са овим не постоји у крушевачком крају (напомена редактора).

³ Види напомену бр. 2.

⁴ Вероватно Смиловца (напомена редактора).

побегли, жртава нема.

14. 05. 03. 1944. г. око 15 часа једна комунистичка тројка убила је сељака Милосава Велемировића из села Неугари среза Расинског, мотив убиства непознат.

15. 07. 03. 1944. г. око 13 ч. између села Гребце и Рибара, среза Расинског дошло је до борбе између Расинског комунистичког одреда и илегалних четника Раваничког одреда. Борба је трајала један сат. Према податцима комунисти су услед надмоћности четника повукли се у непознатом правцу, исход борбе непознат.

16. 09. 03. 1944. године у селу Дворане пронађен је леш Владимира Петровића из села Петина, среза Расинског, кога су 8. о. м. убили комунисти.

17. 22. 03. т.г. у 9 часа на месту званом Коњска Пољана, среза Крушевачког под планином Буковик, 10-15 комуниста сачекали су из заседе 4 четника капетана Тасића и том приликом убили четника Будимира Нишића из Липовице, среза Ражањског.

18. 23. 03. 1944. г. око 23 часа непознато лице бацило је бомбу у собу Бранка Чеперовића из Руђинаца, среза Трстеничког и убило Стојанку Станојевић из Доње Црнишеве, док је Бранко остао у животу. Мотив лична освета, судске власти воде истрагу.

19. 02. 04. 1944. г. једна комунистичка група јачине од 15 до 20 лица сачекала је теретни камион из Бруса код села Степоша и Шаврана, среза Расинског, који је превозио јабуке за Крушевац и на камион отворили ватру те теже повредили и то: власника Обрадовића трговца из Бруса и Драгог Живковића учитеља из Бруса. Зауостављени камион отерали су за село Наупаре где је било још око 250 комуниста, јабуке изделили међусобно, камион спалили, шофер и његов помоћник као и рањеници пуштени су и вратили се за Крушевац.

20. 04. 04. 1944. г. у 23.30 часова око 20 комуниста упало је у железничку ложионицу у Крушевцу у одељење за стругање метала, наместили експлозив, и изазвали детонацију услед чега је оштећена велика машина и електрични мотор. Бандити су однели око 20 машинских каиша и из техничке канцеларије писаћу машину, а из стражаре чувара пруге, телефонски апарат, зидни сат и још неке ствари и стражара одвели са собом. За судбину 20 радника из ложионице не зна се. Истом приликом комунисти су запалили железничку станицу Кошеви и оштетили железнички мост на реци Пепељуши. Неколико грађана који су чували пругу одвели су са собом. Наша стража у Читлуку примила је борбу и одбила нападача.

21. Ноћу између 04. и 05. 04. 1944. непозната лица и непознате јачине упали су у срески суд у Ражњу упалили архиву и однели једну писаћу машину.

22. 5. 04. У 14 ч. прелетио је непознати авијон и бацрио једну бомбу између села Шаврана и Степоша, срез Расински, која је контузовала чобана Живојина Несторовића и пала су 3 празна бурета од бензина.

23. Ноћу између 06. и 07. 04. 1944. г. већа група комуниста напала је на пољ. Станицу у Мрзеници среза Крушевачког 9 км северно од Крушевца и после борбе успели су комунисти да стражаре 12 на броју савладају и са собом поведу за чију се судбину незна.

24. Иста група комуниста срушила је експлозивом мост на пропусту између жељ. Станице Мрзеница и Дедина на прузи Крушевац-СТАЛАЋ.

25. 13. 04. 1944. године, према извештају телефонском К-та СДС Округа Крушевачког, код села Ломнице погинула су 3 немачка војника од којих 1 официр и 2 рањена, Мајор Зарчевић са 10 официра и 195 стражара кренуо у акцију на терен.

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података
о важнијим догађајима...*

26. 13. 04. 1944. г. у 0 часова упућено је ради акције на терен у срез Расински 170 стражара и 10 официра из Крушевца под командом мајора Зарчевића. У борби до сада има Немаца 3 погинула и 2 рањена, од СДС један стражар лакше рањен.

27. 13. 04. 1944. у 22.30 ч. у селу Ћићевцу, среза Крушевачког непозната лица разоружали су добровољце 5. пука ДУШАНА МАРКОВИЋА и МИХАИЛА СТОЈАНОВИЋА, оба родом из Ћићевца, одневши им пушке, муницију, фишеклије и упртаче.

28. 13. 04. т. г. предузета је велика акција од стране Немаца у циљу чишћења терена од комуниста у селу Ломници и Буци, среза Расинског. У акцији учествује и СДС под командом мајора Зарчевића. У селу Ломници комунисти су удружили снаге сајаким снагама које су добили из Топлице. Вођена је огорчена борба у којој је било жртава и то на страни СДС 3 стражара лакше рањена и 4 нестала за чију се судбину незна.

29. 25. априла 1944. г. око 23.30 часова група комуниста јачине око 70 људи упала је у с. Паруновац, срез Крушевачки, и спалила архиву и општинску зграду.

30. 20. априла 1944. г. око 24 часова група од 15 до 20 непознатих наоружаних људи, спалила је архиву општине Макрешане, срез крушевачки, и из касе однели новац, штамблице и печате, па се потом удаљили у правцу села Текије.

31. 22. априла 1944. год. око 20 часова, убијен је у свом стану у Трстенику, од непознатих лица, Милан Радуловић, земљорадник, родом из Кртоле, срез драгачевски а живећи у Трстенику. Мотив непознат.

32. 23. априла 1944. г. око 1 час група комуниста непознатејачине упала је у фабрику импрегнације прагова у Обилићеву, и однела један каиш са мотора и једну сирову говеђу кожу, па се затим изгубили у непознатом правцу.

33. 11. априла 1944. г. око 22.30 ч. од стране непознатих наоружаних лица разоружани су добровољци Душан Б. Марковић и Михајло Б. Тодоровић, који су се налазили код својих кућа у Ћићевцу, срез ражањски.

34. 15. априла 1944. г. извађен је из реке Расине код села Мудраковца, један мушки леш, а у реци Расини више моста Крушевац-с. Модрица нађено је још 6 непознатих мушких лешева, који вероватно потичу од борбе вођене са комунистима 13. 04. 1944. г. у с. Ломници.

35. 18. априла 1944. г. у атару општине Макрешане, срез крушевачки, у реци Расини, пронађен је један мушки леш, чији се идентитет није могао утврдити. Верује се да је овај леш немачког војника, који је учествовао у борби са комунистима на дан 13. 04. 1944. г.

36. 19. априла 1944. г. у 2.15 ч. стражар на стражарском месту код касарне у Брусу, Драгиша Котлајић ранио је из пушке стражара Милана Булатовића, који се враћао из клозета у касарну и на позив стражара није хтео стати мислећи да гаје овај видео када је отишао у клозет.

37. 19. априла 1944. г. у 24 ч. 15 до 20 комуниста упало је у општину Макрешане, и из касе покупили сав новац, узели акта и један део ових поцепали, а један део спалили. После овога наредили су деловођи, да нико не сме да ради на држ. радовима и да даје реквизицију.

38. 20. априла 1944. г. око 21 час једна група присталица ДМ непознате јачине, одвела је из града Сталаћа, срез крушевачки, Боривоја Ивановића кројача, и Ивана Месарића општинског писара, иначе избеглицу из Славоније, под сумњом да су симпатизери комуниста. За њихову судбину није се ништа сазнало.

39. 24. априла 1944. г. око 21 час једна група од око 30 припадника

Д.М. напала је на стражу С.Д.С. у селу Читлуку, срез крушевачки, која је дејствовала у јачини од 13 стражара, - У том моменту командир страже са два стражара обилазио је грађане - стражаре код железничке пруге. Овом приликом нападачи су одвели са собом стражаре: каплара Стојана Ристића, страж. Милана Марковића, Милорада Ристовића, Миладина Миладиновића и Ивана Чумића, као и однели 1 лаки митраљез са 12 добоша муниције, 5 пушака са 300 метака и спрему именованих стражара. По повратку командир страже, и остали стражари испалили су 75 метака за нападачима али без успеха.

40. 24. априла 1944. г. на општинском кошу у с. Дедини, срез крушевачки, пронађен је један комунистички летак следеће садржине "радници свих државних и самоуправних предузећа не смеју више радити, чијим се послом користи окупатор и његове слуге Неђићевци, Добровољци и Дражиновци, у противном са оваквим лицима ће се поступати као и са војницима окупаторским".

41. 01. маја 1944. г. више Обилићево према с. Паруновцу, срез крушева-чки, нађен је непознат мушки леш обучен у немачке војничке чакшире и блузу.

42. 02. маја 1944. год. у реци Расини, код села Мудраковца, срез круше-вачки, нађен је леш немачког војника.

43. 03. маја 1944. г. око 23 часа у с. Паруновцу, срез крушевачки, изведени су из својих кућа од непознатих наоружаних људи и убијени Обрен Ђорђевић пеш. водник у пензији и Војислав Матић бив. чиновник завода Обилићево. Мотив убиства непознат.

44. 26. априла 1944. г. око 11 часова поднаредник одреда СДПС среза расинског, Крста Милић, услед непажљивог руковања бомбом у с. Магличу, срез жички, повређен је по десној руци, врату и десној ноzi. Упућен је у болницу у Чачак.

45. 04. маја 1944. год. око 6 часова, четници Делиградског корпуса, спалили су кућу и све нузгредне просторије познатог комунистичког вође Саве Матића из с. Црни Као, срез ражањски а све животне немирнице и стоку отерали у непознатом правцу.

46. Ноћу између 04. и 05. маја 1944. год. три непозната наоружана лица одвела су у непознатом правцу наредника одреда С.Д.П.С. среза трстеничког Дамњана Манојловића са оружјем и државном спремом.

47. 06. маја 1944. г. у р. Расини испод гвозденог моста Крушевац – Обилићево нађен је један мушки леш вероватно немачког војника, који је погинуо у бо-рби са комунистима 13. априла 1944. г.

48. 01. маја 1944. год. национални четници потпуковника Кесеровића, одвели су сељака Живадина Илића и девојку Загорку Јовановић, из с. Мудраковца, срез крушевачки. Разлог одвођења је тај, што је пронађено једно писмо које су именовани писали први сину а друга брату који се налазе у партизанима.

49. 11. маја 1944. г. око 12.30 часа у Крушевцу, Пећка улица бр. 40 три непозната наоружана лица, изненадно су упали у стан водника Предрага Станковића са службом у штабу СДС округа краљевачког, који се налази на одсуству и одузели му службену пушку са 12 метака, па потом побегли у непознатом правцу.

50. Ноћу између 27. и 28. априла 1944. год. од стране партизана одведени су од својих кућа сељаци живојин Првуловић и Антоније Стојановић, из с. Црни Као, срез ражањски, који су били припадници четника.

51. 05. маја 1944. г. око 2 часа, три непозната лица наводно су одвела

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података
о важнијим догађајима...*

наредника одреда СДПС среза трстеничког, Дамјана Станојловића. Верује се да је исти сам отишао а својој жени рекао да извести дајеодведен.

52. Ноћу између 02. и 03. маја 1944. г. на штету Миливоја Ж. Аврамовића, из с. Појата, срез ражањски, непознати учинитељи украли су из затворене штале 2 кобиле вредне 200.000 динара.

53. Ноћу између 05. и 06. маја 1944. год. из зграде среског суда у Ражњу, украдене су разне ствари, које су биле оставштина бив. банов. болнице. Верује се да су ове ствари однели припадници неке илегалне групе.

54. 08. маја 1944. г. око 20 часова, око 250 четника под командом мајора Бранивоја Петровића, команданта Делиградског корпуса, и капетана Миодрага Тасића, одржали су збор, на коме је говорио капетан Тасић и неки Др. Андрић. Овом приликом позивали су Србе да се окупе уједан фронт у борбу против комунизма.

55. 16 маја 1944. г. од 6 до 12 часова одељење СДС из Белановице са четницима Коларске бригаде водила је борбу са групом око 400 комуниста већином Италијана и Руса - Власоваца на простору Вагано - Жути оглавић - Прогорелца - Крушевца. Убијен је 21 комуниста и 8 заробљено и стрељано, а на страни четника рањен је један четник.

56. 11. маја 1944. г. у селу Доњи Степош, срез Расински, од стране националних четника убијен је младић Драгиша Јовановић, из с. Мудраковца, срез крушевачки, који се враћао од свог брата Живадина који се налази код комуниста.

57. 15. маја 1944. г. вратио се из бекства бив. каплар одреда СДПС среза жупског, Благоје Алексић, кога су 13. септембра 1943. г. са станице Трнавци били одвели илегални четници.

58. 3. маја 1944. г. у с. Дворану, срез расински, непозната наоружана група вероватно припадници четника убили су бив. учитеља Милију Петровића, родом из с. Капиције, срез крушевачки, који је био симпатизер комуниста.

59. 19. маја 1944. г. код с. Мало Галоводе, срез крушевачки, поред реке Расине нађен је непознати мушки леш, који је го и у потпуном распадању. Идентитет није се могао утврдити.

60. 16. маја 1944. год. у с. Модрици, срез расински, национални четници убили су Стојанку Михајловић, из с. Капиције, срез крушевачки, која је од месеца јануара т. г. била комунистички курир.

61. 15. маја 1944. г. у с. Дворану, срез расински, национални четници ухватили су и убили познатог комунисту Радослава - Рају Љ. Стојиловића, студента, који се од 1942. г. налазио у редовима комуниста.

62. 25. маја 1944. г. у 7 часова отпочела је борба између националних четника и комуниста на територији с. Здравина и Пољаци, срез расински. Резултат борбе није познат.

63. 25. маја 1944. г. капетан Миодраг Тасић са својих 300 - 400 четника са територије среза ражањског, отишао је у помоћ мајору Властимиру Весићу команданту Нишког корпуса који је према сазнању нападнут од стране јаких снага бугарских партизана на територији округа нишког.

64. 26. маја 1944. г. око 15 часова, одељење од 50 стражара одреда среза трстеничког и расинског, које је у заједници са немачким војницима и под командом немачких официра вршило реквизицију стоке на територији среза трстеничког, нападнуто је од четника Гордићевог одреда у селу Омашници. У овој борби погинуо је водник, Трстеничког одреда, потпоручник Благота Пејовић, 1 стражар рањен и 6 стражара нестало. Истом приликом рањена су и 3 немачка војника. Од 50 стражара одузете су пушке, али су касније све

враћене, а од свих 50 стражара одузета је муниција. Око 20 Немацај е разоружано.

65. 29. маја 1944. г. око 7 часова на простору села Пољаци-Ловци-Здравиње, срез расински, вођена је борба између националних четника и комуниста. Резултат непознат.

66. Ноћу 28/29. маја 1944. год. комунисти су протерали троја кола побијених комуниста у правцу с. Црквине, срез расински, који су изгинули у борби са националним четницима на дан 28. маја 1944. г. код Чокотинског Гроба⁵ (11 км. ист. од Крушевца).

67. 28. маја 1944. г. Бугари су заробили 30 националних четника у селу Церови, срез ражањски, који су се повукли у ово село испред надмоћности комуниста.

68. 29. маја 1944. г. вођена је борба између националних четника и комуниста на простору с. Дворане-Ловци-Буци, срез расински. Комунисти су се повукли у правцу Јастребца. Утврђеноје да је у овој борби убијен 1 комуниста родом из Прњавора, срез крушевачки, чије се име није могло сазнати.

69. 29. маја 1944. г. око 12 ч. на месту зв. "Бучка коса", срез расински, из немачког авијона убијена су 3 комуниста, чија се имена нису могла сазнати.

70. 30. маја 1944. г. око 13 ч. када је већа група националних четника под командом поручника Радивоја Милојевића ишла из Ломнице у правцу с. Вел. Кошовице⁶, среза расинског, наишао је један немачки авион који је бацао две бомбе и из митраљеза испалио неколико рафала. Незна се да ли је било жртава.

71. 31. маја 1944. г. око 23 часа приликом надлетања страних авиона бачена је једна запаљива бомба у с. Рујиште, срез ражањски, која је експлодирала, али није било жртава а нити штете.

72. 28. маја 1944. г. командир одреда СДПС среза трстеничког, добио је претеће писмо од Николе Гордића, поводом упућивања људства на терен ради реквизиције.

73. 28. маја 1944. г. око 19.30 часова у селу Бивољу, срез крушевачки, убијен је од стране немачких војника Милоје Мандић, наводно четник из с. Милутовца, срез трстенички.

74. Према наведеним подацима у сукобу између припадника СДС са припадницима ДМ код с. Омашнице, на дан 26. 05. 1944. г. погинуло је 30-40 четника и више их рањено. У овом сукобу нестало је 11 стражара, од којих се вратило 5 са и 1 без оружја. За судбину осталих стражара ништа се не зна.

75. 01. јуна 1944. г. око 24 часа у Сталаћу, убијен је од стране Бугара један човек чије се име није сазнало. Исти је убијен са 4 метка. Мотив убиства није познат.

76. 23. маја 1944. г. добровољци су ухапсили и спровели у Крушевац Мику Пејића из Ћићевца, зато што мује из добровољаца побегао син и Наталију жену Обрена Поповића, из Ћићевца.

24. маја 1944. г. исти добровољци су ухапсили и спровели у Крушевац, као таоце због бекства двојице добровољаца и то: Станисав Јовановић, Милорад Марковић, Чедомир Марковић, Вукадин Печић, Богомир Стефановић, Милан Матић и Бранко Стајић земљорадници, и Велибор Радвановић и Миодраг Живковић трговци и Миодраг Атанацковић, кафеџија, сви из Ћићевца, среза ражањског.

77. Ноћу између 25. и 26. маја 1944. г. два непозната наоружана лица

⁵ У ствари, реч је о Чокотином гробу (напомена редактора).

⁶ Село са овим именом не постоји (напомена редактора).

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података*
о важнијим догађајима...

одвела су сељака Драгомира Тодоровића, из с. Прасковче, среза ражањског, за чију се судбину ништа не зна. Разлог одвођења није познат.

78. 25. маја 1944. г. четници су позвали у с. Горњу Црнишаву, Косу жену Војислава Новоселца и њеног 12-огодишњег сина Милисаву, из Трстеника, наводно због неке крађе и неморалног живота. Том приликом су их тукли, а 26. маја т. г. Косу ошишали и затим обоје пустили. На њеним вратима четници су оставили једну плакату, на којој су написали, да четници нису склопили никакав споразум са Немцима, већ напротив да су њима објавили рат и да се имају борити где год се буду нашли или срели.

79. 06. јуна 1944. г. у 0.30 час. група комуниста непознате јачине, оштетила је експлозивом мост на жел. прузи Крушевац-Сталаћ на км. 5+034, услед чега је прекинут саобраћај. Оправка ће трајати два дана.

80. 05. јуна 1944. г. на простору с. Здравина, Дворана, Трмчаре и Ломнице, срез расински, вођена је борба између четника и комуниста. На страни комуниста има 11 убијених и 15 заробљених, а на страни четника има 6 рањених и 3 нестала.

81. 05. јуна 1944. г. код с. Малетине, срез ражањски, нађен је убијен из пушке и бачен у воду стражар одреда среза зајечарског Ђорђе Станковић, чијије леш сахрањен у Ђуниско гробље. Дан и мотив убиства као и убице непознати.

82. 06. јуна 1944. г. око 21 час на путу Крушевац-Трстеник, на 4 км. од Крушевца, убијен је каплар добровољац З. пука Комнен Тасковић и 1 редов добровољац рањен од стране непознатих лица наводно четника. Мотив убиства непознат. Нападаци су побегли у непознатом правцу.

83. 23. маја 1944. г. на путу Ражањ -Ђунис, четничка тројка капетана Тасића изненадила је разоружала и са собом одвела добровољца 5. пука Радомира М. Радосављевића, који се враћао у своју команду.

84. 29. маја 1944. г. око 19 часова Зора Хаџи-Мицић, удова, из Параћина, отишла је од своје куће у правцу села Појате, срез ражањски, ради обиласка имања, али се до сада није вратила својој кући, нити се ма ишта о њој могло сазнати.

85. 29. маја 1944. г. око 22.30 часова у с. Текије, срез крушевачки, наишла је једна велика група наоружаних људи, вероватно четника. Овом приликом Светозар син Драгослава Ђурића почео је испред њих да бежи и сакрио се у своју плевну. Поводом овога отворена је пушчана и митраљеска ватра, те је том приликом избио пожар у поменутој згради, која је изгорела са нешто сламе и 1 буретом од око 200 кг ракије. Драгослава и Светозара, ови наоружани људи одвели су са собом у правцу с. Гаглова, и за њихову судбину се ништа не зна. Верује се да су убијени, јер су 02. 06. 1944. г. више Обилићева нађена два леша, чији идентитети нису утврђени.

86. 06. јуна 1944. г. из с. Текије, срез крушевачки, комунисти су насилно мобилисали 50 сељака од 20-30 година и одвели их за Топлицу ради облачења и наоружања. Насилну мобилизацију врше по свим селима среза расинског.

87. 06. јуна 1944 г. око 4 часа у с. Паруновац, срез крушевачки, изненадно је дошла једна комунистичка банда непознате јачине, која је напала на кућу Милојка Шошића, у коју се био склонио четник Стојан Јовановић. Исти се био склонио на таван и када је приметио нападача, бацао је бомбу на њих и скочио са тавана, те успео да побегне у правцу касарне у Обилићеву. Приликом скакања сломио је ногу, те је упућен у болницу ради лечења. Приправно одељење стражара у касарни у Обилићеву одмах је предузело претрес, али су се бандити изгубили.

88. Комунисти на територији среза расинског, а на пределу десне обале реке Расине, извршили су концентрацију снага и мобилишу све штоје способно да носи оружје. Ноћу између 8 и 9. VI. 1944 г. из страних авиона бачена је извесна спрема и оружје комунистима на територији среза расинског. Колико је и чега све бачено није се могло сазнати. Комунисти су бачено прихватили и одвезли за своје склониште према Јастребцу.

89. Из једног нађеног комунистичког плаката у с. Дедини, срез Крушевачки, види се, да је свима комунистичким јединицама наређено од стране Тита, да одмах пређу у акцију на свима отсесима противу непријатељских гарнизона, саобраћајних веза и других важнијих објеката.

90. 12. јуна 1944 г. комунисти су блокирали село Каоник, срез расински, и покупили све мушкарце од 16 година па навише, те их обукли у енглеске униформе и наоружали. Ово исто чине у свима селима среза расинског са десне стране Расине.

91. 10. јуна 1944. год. око 13 ч. у село Гркљане, срез расински, због квара срушио се амерички авион и сав изгорео. Један пилот спустио се падобраном и прикључио националним четницима поручника Радивоја Томашевића.

92. Ноћу између 13. и 14. јуна 1944. г. комунисти су експлозивом оштетили железнички мост на реци Пепељуши код Читлука, на прузи Крушевац - Трстеник, а затим побегли у непознатом правцу. Саобраћај је обустављен. Оправка ће, како изгледа трајати један дан.

93. Једно непознато лице, које је чувало заставу са Краљевог дворца у Београду од бомбардовања Београда у месецу априлу 1941. г., 06. јуна 1944. г. предало је исту заставу у шуми између с. Бучја и Каменеаче, срез трстенички, четницима ДМ. Заставу је примио потпуковник Вујисић и свечано је предао Николи Гордићу.

94. 07. јуна 1944. г. око 5.30 часа од стране добровољаца 5. пука ухапшена су и спроведена у Крушевац следећа лица из Читлука: Божидар Ракић, Милорад Жујковић, Животије Жујковић, Станко Ђокић, Миодраг Ђирић, Светислав Здравковић, Жива Карауговић, Милован Алексић, Бранислав Алексић, Јова Миленковић, Будимир Филиповић и Прибислав Алексић. Приликом бекства испред добровољаца удавио се у Морави Светомир Петровић ђак 3. разреда гимназије. Разлог хапшења је тај, што је у истом селу 4. овога месеца убијен од непознатих лица каплар-добровољац Комнен Табаковић.

95. Ноћу 13/14. јуна 1944 г. летели су страни авиони на простору око Јастребца и вероватно спуштали материјал комунистима.

96. 17. јуна 1944 год. у 14 часа у селу Мрзеница, стражар приправник Трстеничког одреда Југослав Кузмановић извршио је самоубиство из своје службене пушке.

97. 05. јуна 1944 год. у 21 час у селу Лесеновци среза жупског Будимир Минић са камом убио је Зарију Џанића из истог места и у непознатом правцу побегао, с намером да се пријави у добровољце. Разлог овога је непознат.

98. 14. на 15. јуна 1944. год. око 24 часа нападнута је станица С.Д.П.С. у Мрзеници од једне групе око 300 комуниста, од стране стражара поменуте станице комунисти су дочекани и станица је одбрањена. Резултат борбе од стражара рањен је Владета Манђукић и стражар Светолик Милетић. Од комуниста на лицу места 7 је било мртвих које су комунисти са собом однели. Борба је вођена од 24-3.30 часа. За време борбе једни делови комуниста успели су да минирају један мост на прузи Крушевац-Сталаћ, те је саобраћај

**Добривоје Јовановић, Дејан Танић, Списак података
о важнијим догађајима...**

био обустављен, али за кратко време је успостављен.

99. 13. Јуна 1944. год. на прузи Крушевац-Чачак од стране комуниста срушен је жељезнички мост. За кривцима односно бандитима се трага. Оправка ће трајати 7 дана.

100. Четници мајора Пилетића и капетана Тасића водили су борбу са комунистима код сел Мозгова и Црни као, срез Ражањски, на јужним падинама планине Буковик. Комунисти имају око 100 мртвих и рањених, а четници око 30 мртвих и 40 рањених.

101. Четници непознате јединице водили су борбу са комунистима у Јанковој клисури, на страни четника 1 погинуо, 2 тешко и 6 лакше рањено. Губитци комуниста нису познати. Рањени четници пренети су у болницу у Брус.

102. У времену од 6-17. јуна 1944 год. комунисти су мобилисали из села Текије, среза Крушевачког, око 170 људи за појачање својих партизанских одреда.

Из села Конака⁷, среза Расинског, до сада су партизани мобилисали 186 сељака за своје потребе.

Дознаје се да су комунисти до сада добили око 12 авиона спреме и оружја бачено код Великог Шиљевоца.

Из села Дедине, среза и округа Крушевачког, нестала је и свакако отишла у партизана Кина Жарковић, чији су муж и отац погинули у партизанима.

102. 17. јуна 1944. год. Милан Јовановић из Дедине, среза и округа Крушевачког од стране комуниста насилно одведен. Одвођење је извршено док се овај налазио у пољу на раду.

103. 17. јуна 1944. год. Извршила је убиство са убодом ножа Велиборка Врањанац, над Илијом Врањанцом, својим посинком. Разлог убиства су кућне размирице и свађе, а сви су родом из села Пепељевца, среза и округа Крушевачког.

104. 18. јуна 1944. год. из села Паруновца, среза и округа Крушевачког, по непознатим наоружаним лицима одведен је од своје куће Драгомир Томић по занимању бравар. Од стране његове породице сумња се да су га одвели комунисти.

105. 13. јуна 1944. год. у времену од 8-13 часова прелетели су територију округа Крушевачког страни авиони у правцу запад-исток и обратно. Врло високо су летели. Њихов број није утврђен. Бомбе нису бачене на овдашњој територији.

106. 24. јуна 1944. год. комунисти у масама надиру у правцу срезова Копанничког и Александровачког, и настоје да загосподаре срезом Жупским и Копанничким, те настоје да ухвате везу са комунистима са оне стране реке Ибра. Било је неколико сукоба између четника и комуниста. Четници су потиснути. Комунисти су заузели место Брус.

107. 04. јуна 1944. год. Ђорђе С. Станковић стражара одреда Српске државне ст. среза Зајечарског, нађен је у реци Јужној Морави недалеко од жељезничке станице Ђуниса, мртав. Није се могло утврдити које именованог убио и зашто.

108. 15. јуна 1944. године, у селу Капиција среза Крушевачког, од стране партизана одведена су следећа лица и то: Витомир Николић стар 28 год, Миладин Стаменковић стар 18 годи, Живојин Младеновић стар 16 год, и

⁷ Вероватно је реч о селу каонику јер село Конак не постоји у крушевачком крају (напомена редактора).

Миле Стојановић стар 16 година. Закључује се да ови младићи нису насилно одведени већ су сами отишли са партизанима.

109. 13. јуна 1944. године из одреда среза ражањског побегли су следећи стражари и то: Живојин, Александар Ј. Радовановић, Хранислав Ж. Живић, Радољуб Мојсиловић, Живојин С. Милић, Драгослав Д. Михајиловић, Миодраг Д. Милетић, Драгомир Вељковић, Миодраг Мииловић, без оружја каплар Будимир Свржић, стражари Богомир Живковић, и Бранко Петровић са оружјем. Именовани су родом од Ражња па им се није ишло за Крушевац а сем тога пронела се је вест да ће именовани бити у Крушевцу разоружани те су из тог разлога и побегли.

110. 22. јуна 1944. године на прузи Сталаћ-Крушевац од стране комуниста миниранје воз. Пругаје оштећена за 100 метара. Локомотива и један вагон са шина су испали на пут, а 2 вагона пуна са спремом остали су у колосеку. Од путника рањено је око 20 од којих су 3 теже рањена и 1 дете остало на месту мртво. Рањени су камионом као и мртво дете превезени у окружну болницу у Крушевац. За комунистима води се потрага.

111. 25. јуна 1944. год. једно одељење од 20 стражара из Крушевца сукобило се је са једном групом комуниста. Од стражара није било губитака, а међу комунистима имало је 30 мртвих и рањених. Ово се је све одиграло у близини села Александровца. Вођа овог одељења био је потпоручник Вељко Миловановић. Јачина комуниста није позната.

112. 26. јуна 1944. г. комунисти су запалили општинску архиву у с. Трнавцима, среза жупског.

113. 19. јуна 1944. године, око 18 часова у селу Вучаку, среза Крушевачког, 18 годишња девојка из истог места Љубинка Николић, кћерка Радојице, из револвера убила је младића Светомира В. Миленковића из истог места, Разлог убиства је посреди љубав.

114. Према извештају СДС Округа Крушевачког од 29. јуна 1944. год. Комунисти су порушили мост на путу Крушевац-Александровац, јужно од села Велика Врбница, срез Крушевац и пропуст на путу Крушевац-Дворане среза Расинског.

115. Ноћу између 01. и 02. јула 1944. год. непозната лица помоћу експлозива срушили су мост на реки Пепељуши на колском путу Крушевац-Краљево удаљено око 6 километара од Крушевца као и пропуст на жељезничкој прузи Крушевац-Краљево код села Мачковца, саобраћај је обустављен. Исте ноћи упаљена је архива општине пепељевачке, среза Крушевачког, оштећена три телеграфска стуба и 3 лица су одведена из истог села у непознатом правцу. Претпоставља се да су ово дело извршили комунисти.

116. 02. јула 1944. год. на путу Крушевац-Брус комунисти су прекопали пут на два места ископавши велике рупе са намером да спречавају саобраћај, на територији среза Копаоничког борба се још увек води између комуниста и националних четника.

117. 01. јула 1944. год. 23 и 23.30 часа непозната лица вероватно комунисти помоћу експлозива оштетили су следеће објекте на прузи Сталаћ-Чачак између Крушевца и Стопање на Км. 21 +310 уништена су 4 шинска поља, На км. 21 +350 уништена су 5 поља, На км. 22 +375 порушен је пропуст отвора 2.00 м носачи ваљани потпуно уништени, На Км. 22 +965 порушен је пропуст отвора 100 метара⁸ носачи ваљани потпуно уништени.

⁸ Пропуст отвора 100 м не постоји, то је мост и то врло великог распона, вероватно је реч о штампарској грешци. Ради се сигурно о пропусту отвора 1.00 м (напомена редактора).

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података
о важнијим догађајима...*

118. 28. јуна 1944. год. из села Дедине, среза и округа Крушевачког, удаљила су се у непознатом правцу следећа лица: 1. Драган М. Миљановић, стар 15 година, 2. Миленко Миљановић, његова жена Здравка, 3. Грујица Миљановић стар 17 година, 4. Бошко Милосављевић, 5. Топлица Б. Милосављевић, 6. Видојко Маринковић стар 30 год, 7. Милан Миљановић који је служио у добровољцима у Крушевцу, 8. Бранислав Крстић стар 38 год. и његов брат Хранислав Крстић стар 28 година и Кина Жарковић чији е муж погинуо у партизанима.

119. 01. јула 1944. године, погинуо је у борби између комуниста и добровољаца на територији општине Паруновачке, ср. Крушевачког Часлав Николић, бивши председник општине Паруновачке, среза Крушевачког кога су комунисти насилно одвели од његове куће и мобилисали.

120. 19. јула 1944. године, у селу Доњи Степош, среза Расинског, упало је 10 комуниста, где су ранили Живојина Весића, из истога места, а Весић је убио Живка Јанковића активног комунисту из села Ломнице, а поред овога још 4 комунисте ранио. Комунисти су се повукли у правцу села Ломнице и са собом рањене комунисте однели.

121. 22. јула 1944. године, приликом прелета Енглеских авиона преко места Крушевца бацили су разорних запаљивих бомби на периферији којом је приликом 1 лице страдало, а 4 лица су рањена и том приликом срушено је 5 кућа. Стражари и официри су запослени око рашчишћавања рушевина.

122. 24. јула 1944. год. код села Мозгова среза Алексиначког и Ражањског вођена је борба између четника ДМ и комуниста. У овој борби погинуо је командант Корпуса мајор Љубиша Терзић, а рањен командант бригаде поручник Вукашин Петровић. У Ћуприску болницу пренето је око 70 рањених четника. Број мртвих није познат. Четници су одступили јер им је нестало муниције. У борбу је ступила Раваничка бригада и већ су дотерани рањеници из исте.

123. Ноћу између 26. и 27. јула 1944. год. у село Ћићевац, среза Ражањског, упала је једна већа група комуниста, где су спалили општинску архиву и зграду, као и архиву среске испоставе, а затим оштетили 2 вршаће машине.

27. јула 1944. год. око 17 часа непознати авиони пуцали су на воз Крушевац-Сталаћ. Жртава није било. Локомотива оштећена.

124. 22. јула 1944. год. у 8 часова од стране непознатих авиона нападнут је путнички воз који је саобраћао од Сталаћа за Чачак и овом приликом, поред осталог погинуо је поднаредник СДС Округа Крушевачког Аксентије К. Несторовић, покојник је враћен у Крушевац где је на дан 23. 07. 1944. год. сахрањен.

125. 27. јула 1944. год. око 19 часова од стране четника Жике Мишића из одреда војводе Мајсторовића у Обилићеву убијена је из пушке Милица М. Шашић, девојка стара 16 г. родом из села Паруновца, среза Крушевачког, разлог убиства је утицај пијанства. Убица се налази у притвору код свога одреда. Судска власт на лицу места изашла је и наредила сахрану убијене девојчице.

126. 06. августа 1944. год. четници под командом мајора Рачића воде огорчене борбе са комунистима, недалеко од села Блажева, док четници под командом капетана Калабића гоне комунисте у правцу Луковачке Бање. На страни комуниста недалеко од села Блажева било је око 100 мртвих и 60 заробљених, који су одмах на лицу места стрељани. На страни четника било је свега 35 рањених и убијених. Четници су од комуниста одузели 70 коња са опремом. Комунисти у паничном страху одступају ка селу Кнежево, среза

Копанничког.

У селу Јошаници среза Сокобањског има око 2.000 комуниста од састава девете "Црнотравске" бригаде и двадесет треће Комунистичке Дивизије.

127. 07. августа 1944. год. комунисти су заузели јужни део среза Копанничког, и продиру између села Трнавци, среза жупског на терен "Мала Гора" - Брус-Рибаре-Александровац-Тршановци среза Копанничког.

Мобилишу све што је способно за борбу и одузимају сву стоку. Јаке комунистичке снаге надиру са Сувог Мрадишта ка Јошаничкој Бањи са циљом да заузму за њих и завладају њом. Ситуација је много озбиљна пошто су комунисти надмоћнији.

128. 11. августа 1944. год. око 10.45 часова три англо-америчка авиона из нискога лета митраљирали су два Бугарска камиона на путу Крушевац-Сталаћ. Овом приликом 6 војника је погинуло и око 10 теже је рањено. Истовремено ови авиони митраљирали су путнички воз Сталаћ-Крушевац, којом је приликом теже рањен машиновођа, лојач, магационер и два грађанска лица. Локомотива овога воза онеспособљена је за вучу. Мртви и рањени одмах су превожени камионом у болницу у Крушевац ради сахране лешева и лечења рањених.

129. 15. августа 1944. год. око 20 часа, покрај једнога потока у селу Пакашници среза Крушевачког, пронађен је леш Михајла Јовановића чувара шума у пензији, који је убијен по непознатим лицима, а исти је родом из села Буци, среза Крушевац, те је предат родбини на сахрану.

130. 19. августа 1944. год. око 23 часа у Улици "Цара Лазара" у Крушевцу, на самом излазу из железничке улице код чесме "Добра вода" наишла је једна добровољачка патрола и то: Мирко Стошић из Пратеће чете 1. пука СДК из Ваљева и Видосав Матић из Штабне чете, истога пука.

Када је патрола била на улазу у железничку улицу из исте улице у правцу њих наишла су три непозната лица. Добровољачка патрола зауставила је ову непознату тројку и питала ко је, а непознати су одговорили "Добровољачка патрола". Непознати су одмах на добровољачку патролу отворили ватру из машинског оружја и том приликом обадва добровољца су задобили ране у бутине десних ногу, а затим су се непознати изгубили у непознатом правцу, а рањени добровољци пренети су у Окружну болницу у Крушевцу на лечење. Поводом овог истрага се даље води.

131. Ноћу између 18. и 19. августа 1944. год. око 1 час четници из бригаде Мирка Томашевића који су се преко села Гаглова враћали из Топлице, а у селу Капицији, среза Крушевачког, били су сачекани, у заседи од стране комуниста после чега се развила борба између четника и комуниста. У тој борби један четник, је на лицу места остао мртав, а један је рањен, који је на путу за болницу подлегао ранама и умро.

132. 23. августа 1944. год. око 1.30 часа вођена је огорчена борба између четника Мирка Томашевића и комуниста, у селу Паруновцу среза Крушевачког, источно од Крушевца. У овој борби на страни четника било је како се је могло утврдити 5 мртвих и 3 рањена. Опљачкано је много материјала-спреме и осталог. На страни комуниста није се могло утврдити да ли је било губитака, сазнаје се да је један комуниста пао жив у руке четницима Томашевића.

133. 25. августа 1944. год. око 3.30 часа помоћу експлозива комунисти су оштетили мост на прузи Крушевац-Сталаћ на 6 километара од Крушевца, и одмах затим колски мост на колском путу Крушевац-Сталаћ на 6 км до Крушевца, а друга група од око 100 комуниста запалила је архиву општине

Добривоје Јовановић, Дејан Танић, *Списак података
о важнијим догађајима...*

Дединске, трећа група комуниста напала је воз Крушевац-Сталаћ којом приликом је рањено 6 лица, истог дана комунисти су срушили 4 моста на путу Крушевац-Александровац.

134. 26. августа 1944. год. око 4.20 часа код Ђуниса на прузи Ниш-Београд комунисти су напали Мешовити воз, губитака није било.

26. августа 1944. год. у времену 9-12 часа на територији округа прелетали су непознати авиони у јаким формацијама, око 12.30 часа 6 непознатих авиона из нискога лета митраљирали су овдашњи аеродром, али су јаком одбраном одбијени, губитака није било.

26 августа око 11.30 часа неоријатељски авијони из ниског лета митраљирали су воз на прузи у Трстеник-Крушевац код села Орашја, којом је приликом локомотива оштећена и онеспособљена за вучу, пет лица је рањено, који су пренешени у Државну болницу у Крушевац ради лечења, жртава није било.

135. 20. августа 1944. год, у зору, у село Капиџију, среза Крушевачког, у кући за сеоску стражу, тројица четника из непознатог одреда, одмарали су се и грејали код заложене ватре. За ово време за њих су дознали комунисти напали их и једним митраљеским рафалом поубијали, а затим се изгубили у непознатом правцу.

Претпоставља се да су ови четници из Расинске Бригаде. Имена ових четника и одаклен су није до сада могло се утврдити.